

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОЄВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ Гайдусь А.Ю.	83
СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ЛІКАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Галкіна Т. М.	86
ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ Гнатовська К.С.	89
АЛЬТЕРНАТИВНІ МОДЕЛІ ОТРИМАННЯ ОСВІТИ В СУСПІЛЬСТВІ ЗНАНЬ Гончарова О.С.	93
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ Довженко Т.О., Небитова І.А.	97
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Довченко Н.В.	102
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ Донченко О.В.	107
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ Ємець А.А., Коваленко О.М.	111
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО І. Ф. ПРОКОПЕНКО Захарченко В.П., Коробкіна О.Г.	115
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ Зеленська Л.Д.	119
ПОКЛИКАННЯ: РЕКТОР-НАСТАВНИК Золотухіна С.Т.	127
ІВАН ФЕДОРОВИЧ ПРОКОПЕНКО ТА РОЗВИТОК ВАЛЬДОРФСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ Іонова О.М.	131
MASTERS' PROFESSIONAL TRAINING ON SPECIALTY 016.02 «SPECIAL EDUCATION. OLIGOFRENOPELAGOGY» IN H.S.SKOVORODA KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д., Галій А.І.	136
ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВСЬКА КОНЦЕПЦІЯ» У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ МУЗИКОЛОГІЧНОГО СЕМАНТИЧНОГО ЗНАННЯ Калашник М.П.	140

**ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВСЬКА КОНЦЕПЦІЯ»
У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ
МУЗИКОЛОГІЧНОГО СЕМАНТИЧНОГО ЗНАННЯ**

Калашник М.П.

доктор мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: asd_x@ukr.net

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6915938>

Актуалізація семантичного виміру виконавського мистецтва багаторазово інтенсифікує потребу в осмисленні специфіки функціонування семантем як компонента музичного мислення, мови та мовлення. У зв'язку з цим у дослідницькому ракурсі тез та з огляду на їх практичну спрямованість доцільним є звернення до наукового доробку Р. Хаттена. Науковець обґрунтовує поняття «музичний жест» як сенсово детерміновані, процесуально розгорнені, енергетично сповнені, інтер- та мультимодальні, внутрішньо виразні, сприйняті зокрема на слуховому рівні будь-які елементи музичного тексту, які є відтвореними у виконавському акті «перцептуально синтетичними гештальтами, що мають певний сенс, а не є просто ритмічними формами» [8, с. 93–94].

У сучасному музикологічному дискурсі накопичений доволі значний масив дефініцій поняття виконавської концепції (проекційоване дослідниками в різні сфери виконавського мистецтва та пов'язане із питаннями виконавської інтерпретації). Відповідно до специфіки різних дослідницьких контекстів поняття виконавської концепції набуває певних нюансів тлумачення.

Певним чином дотичними до поняття «виконавська концепція» є впроваджене Л. Повзун поняття тону-ідея, яким у сфері концертмейстерської діяльності дослідниця охоплює «клавірну тембрально-артикуляційну якість звуковимови, що гармонізує усі складові фактурного ансамблевого цілого» [4, с. 7], та застосоване Д. Вечером поняття «емоційно-образної програми», яким

дослідник позначає необхідний компонент виконавської діяльності, що «...“вбудовується” у контекст твору на основі озвучування у реальному виконанні композиторського тексту» [2, с. 4].

Л. Касьяненко визначає виконавську концепцію як другий етап існування музичного твору (поряд із першим – нотним текстом), ініційований творчим імпульсом на основі нотного тексту, який реалізується у принципово одиничному варіанті виконавства на основі відбору засобів виразності та фіксує спосіб музичного мислення музиканта [3, с. 5–6].

К. Тимофєєва характеризує виконавську концепцію як «втілення композиторської концепції крізь призму особистості інтерпретатора» [5, с. 7], «творче переосмислення» [5, с. 13] та водночас як необхідний у творчій діяльності виконавця компонент системи виконавської драматургії – когнітивно маркований «індивідуальний план вираження композиторської концепції, що складає цілісну систему художніх образів, на підставі чого увиразнюються творчі принципи виконавської інтерпретації» [5, с. 7]. Зазначимо, що водночас виконавська концепція розглядається дослідницею і як вищий – порівняно з виконавської драматургією – рівень вивчення музичного твору. Звертаючись до дотичного поняття «виконавська рефлексія», К. Тимофєєва зазначає, що «виконавська рефлексія передбачає чотири стадії вивчення музичного твору – від композиторського тексту до виконавської драматургії» [5, с. 7].

У методично-педагогічному ракурсі поняття «художньо-виконавська концепція» О. Щолокова трактує як необхідну складову музично-виконавської діяльності водночас із художнім пізнанням музичного твору та його об'єктивацією у виконавському процесі [7, с. 205].

Акмеологічний, педагогічний ракурс осмислення виконавської концепції обґрунтовує О. Андрейко. Визначаючи виконавську концепцію як основу «Я-концепції» – компонента професійної самосвідомості, дослідниця водночас акцентує її значущість у процесі формування творчої особистості [1, с. 13].

Багаторівневе осмислення виконавської концепції пропонує Чжан Цзяохуа. Дослідник, з одного боку, характеризує виконавську концепцію як

систему, «яка включає в себе генеральну інтонаційну ідею, систему принципів її розгортання та організації виконавського процесу» [6, с. 8], з іншого боку, як фінальну стадію творчого процесу. Позиціонуючи цей процес як «перетворення нотного тексту в осмислений звуко-акустичний феномен» [6, с. 8], дослідник виокремлює його стадії: «занурення в стильовий макрокосмос композитора, в художню ауру створення музичного твору, врахування національної школи; об'єднання в єдине ціле засобів художньої виразності та виконавських прийомів, що відповідають фактурно-стилістичним особливостям твору; досягнення твору як єдиної системи інтонаційних зв'язків і відношень, розкриття художньої логіки» [6, с. 8].

Узагальнення накопичених музикологічних знань дефініційних характеристик поняття «виконавська концепція» уможлиблює його уточнення у зв'язку з дослідницьким ракурсом та емпіричною основою наших тез: виконавська концепція – перманентно дуалістичний феномен виконавської діяльності, у якому віддзеркалюються:

- на когнітивно-інтелектуальному рівні – специфіка, глибина й повнота осмислення та творчої інтеріоризації виконавцем семантичного поля твору;
- на технічно-операціональному рівні – специфіка (звуковидобувальна, динамічна, темпова, артикуляційна, фактурна тощо) конкретного звукового втілення твору, детермінована опорою на усталений спектр технічних прийомів і засобів виразності, створений виконавцем на основі розкодування його семантичного поля.

Виконавське осмислення музичного твору на основі досягнень музикологічної семіології слугує формуванню виконавської семантично обґрунтованої концепції. Її основу забезпечують сформовані в музикології уявлення щодо специфіки: музичного тексту, який має дуальну сутність (власне текст і сукупність його виконавських утілень), відбиває риси культури, є процесуальним, полісемантичним, внутрішньо ієрархічним феноменом – багатовимірною знаковою системою, розкодування якої є варіативним, детермінованим виконавською концепцією; музичного знаку як

поліфункціонального, поліваріантного, полісемантичного багаторівневого феномена, осмислення якого забезпечує змістовну навантаженість виконавського акту; виконавської концепції як модусу вирішення музикантом суто виконавських – технологічно-операціональних питань, відбиття творчо-персонально-процесуального виміру виконавства, утілення концепції митця крізь призму виконавця, компонента професійної самосвідомості музиканта, атрибутивний спосіб творчої діяльності, стабільно-мобільна системна єдність її предметного – результативного та стадіального діяльнісного вимірів.

Формування семантично обґрунтованої концепції виконавської версії музичного твору є завданням, проблематичність якого обумовлюється низкою чинників: іманентною специфікою твору; особливостями сучасної парадигми світобачення та специфікою параметрів естетики постмодернізму; сучасними тенденціями розвитку виконавського мистецтва тощо.

Стилістично адекватна виконавська концепція, заснована на інтеріоризації системи сенсів, закладених у композиторському тексті, слугуватиме забезпеченню багаторівневого семантичного осягнення музичного твору як знакової системи та створенню багаторівневої системи трансляції інформації, створенню резонансу тезаурусу твору із тезаурусом виконавця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейко О. І. Акмепедагогічний процес становлення виконавської культури скрипаля. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки*: зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип. 118. С. 14–19.
2. Вечер Д. В. Виконавський аналіз музичного твору: теоретичний і практико-методичний аспекти (на прикладі діяльності піаніста-інтерпретатора) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец.17.00.03 «Муз. мистецтво». Київ, 2007. 20 с.
3. Касьяненко Л. О. Робота піаніста над фактурою. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2019. 217 с.

4. Повзун Л. І. Наукові і художні аспекти мистецької діяльності піаніста-концертмейтера : автореф. дис. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03

«Муз. мистецтво». Київ, 2005. 16 с.

5. Тимофєєва К. В. Порівняльний аналіз як метод інтерпретології (на прикладі фортепіанного виконавства) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Муз. мистецтво». Харків, 2009. 18 с.

6. Чжан Цзяохуа. Інтонування як чинник змістоутворення в фортепіанному виконавстві: дис. ...канд. мистецтвознавства (д-ра філософії) : спец. 025 «Муз. мистецтво». Суми, 2021. 201с.

7. Щолокова О. П. Основні тенденції фортепіанної підготовки педагога-музиканта у вищих мистецьких закладах освіти. *Topical issues of education : collective monograph*. Lisbon, Portugal: Pegasus Publishing, 2018. С. 205–219.

8. Hatten R. S. *Interpreting Musical Gesture, Topics, and Tropes: Mozart, Beethoven, Schubert*. Bloomington : Indiana University Press, 2004. 360 p.